

УДК 372.881.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-2-15>

Наталія ЄЩЕНКО,

orcid.org/0000-0001-7383-1751

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української філології для іноземних громадян

Навчально-наукового інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

(Київ, Україна) *n.yeshchenko@knu.ua*

ГРАМАТИЧНІ ВПРАВИ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

У статті розглянуто та систематизовано граматичні вправи, на основі яких формуються граматичні навички і вміння під час навчання української мови як іноземної. У методичці навчання іноземних мов на базі теорії діяльності (А.Н. Леонтьєв), теорії керування засвоєнням (П.Я. Гальперін), психолінгвістичних досліджень (А.А. Леонтьєв та ін.) була розроблена схема навчальної діяльності, що передбачає поетапне формування розумових дій, мовленнєвих навичок і вмінь. Граматичні вправи поділяються на дві групи: підготовчі та комунікативні. Методична мета підготовчих вправ – організація засвоєння мовленнєвої одиниці, окремої мовленнєвої операції (наприклад, утворення граматичної форми тощо). Це імітаційні вправи, вправи на підстановку, трансформаційні, репродуктивні, комбінаційні вправи. Вправи другої групи спрямовані на засвоєння певного виду мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, слухання тощо), на формування здатності брати участь у мовленнєвому спілкуванні українською мовою. Це ситуативні вправи, вправи на основі тексту, відеоряду, презентації, рольові ігри. Вправам другої групи можна надати граматичної спрямованості у методичному плані, насичуючи текстовий матеріал потрібними формами і конструкціями, але метою вправи залишається комунікація. У той самий час у роботі з граматичним матеріалом комунікативні вправи є необхідною складовою системи: учень повинен піти з уроку з розумінням, що він не тільки вивчив форми іменників у місцевому відмінку, але й навчився повідомляти чи запитувати про місцезнаходження предмета, людини, закладу. Під час виконання вправ другої групи відбувається включення отриманих граматичних навичок у цілісне мовленнєве вміння, яке учень може реалізовувати і в інших ситуаціях мовленнєвого спілкування. Описана система граматичних вправ дає позитивний ефект у навчанні української мови як іноземної саме як система, а не фрагментарно, окремими видами вправ. Провідна ідея цієї системи вправ – виконання навчально-мовленнєвих дій, що включають сприйняття і первинне осмислення нового матеріалу, тренувальні вправи і мовленнєве застосування вивченого матеріалу. Головною вимогою до таких вправ є те, що вони повинні базуватися на вже засвоєному лексичному матеріалі.

Ключові слова: граматичні вправи, граматичні навички, навчання української мови як іноземної.

Nataliya YESHCHENKO,

orcid.org/0000-0001-7383-1751

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Philology for Foreign Citizens

Educational and scientific institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv

(Kyiv, Ukraine) *n.yeshchenko@knu.ua*

GRAMMAR EXERCISES IN TEACHING THE UKRAINIAN LANGUAGE AS A FOREIGN LANGUAGE

The article examines and systematizes grammatical exercises, on the basis of which grammatical skills and abilities are formed during learning Ukrainian as a foreign language. In the methodology of teaching foreign languages based on activity theory (A.N. Leontiev), learning control theory (P.Ya. Halperin), psycholinguistic studies (A.A. Leontiev, etc.), a scheme of educational activities was developed, which involves the gradual formation mental actions, speech skills and abilities. Grammar exercises are divided into two groups: preparatory and communicative. The methodical goal of preparatory exercises is the organization of learning a speech unit, a separate speech operation (for example, the formation of a grammatical form, etc.). These are imitative exercises, substitution exercises, transformational, reproductive, combinational exercises. The exercises of the second group are aimed at mastering a certain type of speech activity (speaking, reading, listening, etc.), at forming the ability to participate in speech communication in the Ukrainian language. These are situational exercises, text or video-based exercises, presentations, role-playing games. The exercises of the second group can be given a grammatical orientation in the methodological plan, saturating the text material with the necessary forms and constructions, but the goal of the exercise remains communication. At the same time, in working with grammatical material, communicative exercises are a necessary component of the system: the student must leave the lesson with the understanding that he not only learned the forms of nouns in the local case, but also learned to say or ask

about the location of an object, person, or institution. During the exercises of the second group, the acquired grammatical skills are incorporated into a complete speaking skill, which the student can implement in other situations of speech communication. The described system of grammatical exercises gives a positive effect in learning the Ukrainian language as a foreign language precisely as a system, and not fragmentarily, with separate types of exercises. The leading idea of this system of exercises is the performance of learning and speech actions, which include the perception and primary understanding of new material, training exercises and speech application of the learned material. The main requirement for such exercises is that they should be based on already learned lexical material.

Key words: grammatical exercises, grammatical skills, learning Ukrainian as a foreign language.

Постановка проблеми. Граматичні вправи є невід'ємною складовою навчання української мови як іноземної. Система та різновиди цих вправ підлягають аналізу та опису у методиці навчання.

Аналіз досліджень. У методиці навчання іноземних мов на базі теорії діяльності (А.Н. Леонтьєв), теорії керування засвоєнням (П.Я. Гальперін), психолінгвістичних досліджень (А.А. Леонтьєв та ін.) була розроблена схема навчальної діяльності, що передбачає поетапне формування розумових дій, мовленнєвих навичок і вмінь. З 60–70 рр. 20 ст. цю схему почали застосовувати в побудові системи вправ у підручниках з вивчення мови для іноземців.

Теорія О.О. Леонтьєва стверджує, що навчання іноземної мови – це навчання мовленнєвої діяльності за допомогою іноземної мови (Леонтьєв, 1999: 220). Мовлення іноземною мовою відрізняється від мовлення рідною тими мовленнєвими операціями, які має здійснити мовець, щоб побудувати висловлювання. Ці мовленнєві операції або навички можна сформувати шляхом свідомого здійснення певної операції з наступною автоматизацією і включенням у більш складну дію (Леонтьєв, 1999: 220). Завдання методики – побудувати алгоритм дій, що забезпечують оптимальний шлях формування мовленнєвих навичок в новій мові. (Леонтьєв, 1999: 223).

Метою нашої статті є опис граматичних вправ, спрямованих на формування граматичних навичок та вмінь у навчанні української мови як іноземної.

Виклад основного матеріалу. Традиційно вправи поділяються на дві групи: немовленнєві, підготовчі – комунікативні, тренувальні-творчі тощо. Методична мета вправ першої групи – організація засвоєння мовленнєвої одиниці, окремої мовленнєвої операції (наприклад, утворення граматичної форми тощо). Вправи другої групи спрямовані на засвоєння певного виду мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, слухання тощо), на формування здатності брати участь у мовленнєвому спілкуванні українською мовою. Отже, граматичними у чіткому розумінні слова можна назвати лише вправи першої групи.

Вправам другої групи можна надати граматичної спрямованості у методичному плані, насичуючи текстовий матеріал потрібними формами і конструкціями, але метою вправи залишається комунікація. У той самий час у роботі з граматичним матеріалом мовленнєві/комунікативні вправи є необхідною складовою системи: учень повинен піти з уроку з розумінням, що він не тільки вивчив форми іменників у місцевому відмінку, але й навчився повідомляти чи запитувати про місцезнаходження предмета, людини, закладу. Під час виконання вправ другої групи відбувається включення отриманих знань і граматичних навичок у цілісне мовленнєве вміння, яке учень може реалізовувати і в інших ситуаціях мовленнєвого спілкування. Розглянемо ці дві групи вправ у роботі з граматичним матеріалом.

Підготовчі (тренувальні) граматичні вправи.

У підготовчих вправах головну увагу приділяють закріпленню введеного матеріалу, зокрема засвоєнню базових граматичних навичок. Виділяють такі види підготовчих вправ:

Імітативні вправи. Імітативні вправи передбачають багаторазове прослуховування та повторення готових зразків мовлення. Учні не повинні нічого створювати або замінювати. У цих вправах учень знаходить новий матеріал «у готовому вигляді»: у запитанні викладача, на яке він повинен дати ствердну відповідь, у репліці викладача, яку потрібно підтвердити, у мовленнєвому зразку, спираючись на який потрібно прочитати таблицю зі словами для підстановки. Наприклад:

1. *Дайте короткі ствердні відповіді на запитання:*

- Олег сьогодні піде до театру?
- Так, Олег сьогодні піде до театру.

2. *Перепитайте, чи правильно ви зрозуміли, про що йде мова:*

- Я сьогодні піду до театру.
- До театру?
- Так, до театру.

3. *Повідомте, що ви збираєтеся виконати ту ж дію у той самий час. Починайте свою репліку словами як добре або як цікаво:*

- Я сьогодні піду до театру.
- Як цікаво, я теж сьогодні піду до театру.

4. Я вам децю повідомлю. Якщо ви згодні зі мною, підтвердіть мою думку:

- Сьогодні в театрі чудова вистава.
- Так, сьогодні в театрі чудова вистава.

Цей вид вправ спрямований на осмислення і запам'ятовування нового матеріалу, тому його можна використовувати і на етапі ознайомлення.

Вправи на підстановку. Виконання вправ на підстановку полягає у повторенні тієї самої структури зі зміною лексичних складників. Це завдання типу: «Розкрийте дужки», «Вставте замість крапок...». Вправи більш ускладненого типу, коли слова для підстановки даються у вихідній формі, учень самостійно (з опорою на зразок чи без опори) повинен включити їх у структуру висловлювання. Активізує мисленнєву діяльність учнів і заміна слів для підстановки малюнками. Доводиться пригадувати не лише потрібну форму, але і саме слово. Взагалі, використання цікавих малюнків дозволяє зняти монотонність навчальних дій по аналогії з мовленнєвим зразком. Наприклад:

1. Вставте іменники у правильній формі.

Сергій Петрович іде на роботу ... машина

Катя іде в бібліотеку ... маршрутка

Щоб подолати механічний характер виконання вправ, учнів можна поставити перед вибором потрібного елемента підстановки.

2. Виберіть потрібне слово з дужок і вставте його у речення.

Я (іде, йдемо, йду) в бібліотеку. Ти також (йду, йдеш, йдуть) туди? А Денис куди (іде, йдете, йдемо)?

3. Яке дієслово треба поставити замість крапок? Виберіть з поданих у дужках слів.

Я вирішив щодня ..... мамі листи електронною поштою.

Молодець! А сьогодні ти вже ...?

Ні, але обов'язково .....

(послав, посилати, послати, посилав, пошлю, посилаю).

4. Утворіть можливі словосполучення.

Студент високий, старий, широкий, дерев'яний, серйозний

Вулиця розумний, довгий, старовинний, хороший, сучасний

5. Запитайте у товариша, де знаходиться Університет, Оперний театр.

Зразок: – Скажи, будь ласка, де знаходиться пам'ятник Лесі Українці?

На бульварі Лесі Українки.

Оперний театр на Володимирській вулиці

Центральний поштамт на Майдані Незалежності

6. Напишіть словосполучення дієслів з займенниками я, ти, він, вона, ми, ви вони, вживши їх у потрібному відмінку.

Говорити про кого? про мене, про тебе, про нього, про неї ...

Любити, згадувати, знати, думати, розповідати, чекати, вчити.

7. Закінчіть речення, вибравши один із варіантів.

1. Я завжди ... а) ... гуляю в саду.

2. Марія часто ... б) ... написав лист батькам.

3. Нарешті він ... в) ... слухає музику.

4. Вони одразу ... г) ... розв'язали задачу.

8. Замість крапок вставте дієслова у правильній формі: жити, навчатися, вивчати, говорити, читати, писати, любити, співати.

Я і мій друг ... у місті Ванкувер. Ми ... в університеті на перекладацькому факультеті. На факультеті ми ... французьку, англійську і українську мови. Я ... українську мову, а мій друг ... французьку. Він вже добре ... французькою, ... французькі романи, ... листи друзям у Францію. Я ще не ... книги українською. Я трохи ... і ... Але особливо я ... українські пісні. Я ... пісню «Чорні брови, карії очі».

Трансформаційні вправи передбачають зміну граматичної конструкції відповідно до зміненого комунікативного завдання чи ситуації. При цьому зміна завдання підказується учневі, а вправа виконується з опорою на мовленнєвий зразок, малюнок, контекстну підказку. Завдання до вправи може бути суто граматичним: «Замініть теперішній час дієслова майбутнім», «Дайте заперечні відповіді на запитання» і т. д. Вправи будуть більш ефективними, якщо необхідність перебудови висловлювання задати контекстом (Учора я ходив на стадіон. Завтра я також ...; Оксана журналіст. Вона працює ... (журналістом)), включити потрібні фрази у діалог (Ви їдете на канікули в Італію? – Ні, ... (В Італії я вже був); Вам допомогти? – Так, допоможіть мені, будь ласка.) – вправи виконуються по аналогії зі зразком.

Трансформаційні вправи закріплюють граматичні навички, сприяють правильному вибору конструкцій і форм, формують перенесення знань і навичок у нові ситуації спілкування. Наведемо приклади трансформаційних вправ:

1. Доповніть таблицю відповідними формами майбутнього часу.

Дивитися фільм	я буду дивитися фільм	вони будуть дивитися фільм	ми будемо дивитися фільм	вона буде дивитися фільм
Вчити нові слова				
Читати книгу				
Писати тест				

2. Дайте відповіді на запитання.

Зразок: Це біографічний роман. – Що читає Наталя? – Наталя читає біографічний роман.

А. Це інтернет-сайт. Що читає батько? В. Це класична музика. Що слухає мама?

3. Замініть дієслово віддієслівним іменником. Зверніть увагу на те, що після віддієслівного іменника вживається родовий відмінок.

Зразок: читати статтю – читання статті

Зустріти дочку – , записати лекцію, скласти картки, сформулювати тему, перекласти повість, колекціонувати монети.

4. Допишіть словосполучення. Зверніть увагу на керування.

Допомагати (кому?) біженцям – допомога (кому?) ...

Перемогти (кого?) ворога – перемога (над ким?) ...

Гордитися (ким?) хлопцями – гордість (за кого?) ...

Симпатизувати (кому?) новому студенту – симпатія (до кого?) ...

5. Замініть у наведених реченнях виділений об'єкт інфінітивом.

Зразок: Подруга навчила мене танцям. – Подруга навчила мене танцювати.

Лікар рекомендував мені поїздку на курорт. Нас запросили на вечерю. Дівчинка попросила мене про допомогу.

1. Замініть прості речення, що містять непряний об'єкт, складними.

Зразок: Професор розповів про свою роботу над новою монографією. – Професор розповів, що він працює над новою монографією.

1. Андрій розповів мені про приїзд відомого політика. 2. Я чув про оголошення конкурсу музикантів. 3. Володя сподівався побачити Наталю на вечірці.

2. З двох речень побудуйте одне з підрядною частиною.

Зразок: Місто багато разів перебудовували. Місто заснували в XIV столітті. – Місто, яке заснували в XIV столітті, багато разів перебудовували.

1. Викладач буде приймати екзамени. Викладач читає нам лекції з літератури. 2. Вулиця дуже вузька. Вулиця веде до моря. 3. Дівчина мені подобається. Дівчина сидить у парку.

Репродуктивні вправи. Під час виконання репродуктивних вправ учні продукують висловлювання, використовуючи введений матеріал. Типові репродуктивні вправи: відповіді на запитання (*Коли ви снідаєте? Ви поїдете на канікулах на південь?*), завершення запропонованих речень (*Я почну речення, а ви закінчіть його*). Такі вправи можна виконувати з опорою на таблиці, малюнки, схеми чи без опори. Основою репродуктивної вправи може бути невеликий текст або діалог, прослуханий чи прочитаний кілька разів. Потрібно тільки пам'ятати, що в текстовому матеріалі має бути граматичний матеріал, що вивчається. Наприклад, для завершення роботи над темою «Минулий час дієслова» можна рекомендувати переказ тексту «Що я робив учора?». Репродуктивні вправи є перехідними до мовленнєвих. Наведемо приклади репродуктивних вправ:

1. Дайте відповіді на запитання, використовуючи слова праворуч.

Яку музику ти любиш слухати? етнічний, класичний, яблучний,

Який сік ти любиш? апельсиновий, персиковий, сучасний,

Які вірші ти любиш? романтичний, гумористичний.

2. Дайте відповіді на запитання, використовуючи словосполучення, подані праворуч.

А. Де ви були вчора? наш новий клуб, цікавий вечір

Куди ви ходили вчора? Б. Куди ви поїдете в суботу? театр, новий балет

Де ви будете в суботу?

3. Запитайте, де живуть ці люди і отримайте відповідь.

Зразок: На якому поверсі, в якій квартирі живуть Микола Іванович і Наталія Петрівна?

Микола Іванович і Наталія Петрівна живуть на дев'ятому поверсі в сто першій квартирі.

4 поверх, квартира № 7, лікар Прилуцький

3 поверх, квартира № 5, студент Денис

2 поверх, квартира № 3, Петренки

1 поверх, квартира № 1, Наталка

4. Побудуйте речення за поданими конструкціями. Використовуйте слова у дужках.

Хто/що забезпечує що (поштове відділення, поштовий зв'язок)

Хто/що передають що? куди? (люди, повідомлення, на, далека відстань)

Хто створив що (російський фізик Олександр Попов, радіопередавач)

Хто отримують *що* (люди, швидкі грошові перекази)

5. Дайте відповіді на запитання.

А. Де ви живете? Де живе ваша сім'я? Де живе ваш друг? Б. На якому факультеті ви навчаєтесь? На якому курсі? А де навчається ваш друг?

Комбінаційні вправи. Типова комбінаційна вправа – «Утворіть речення з поданих слів». Завдання можна ускладнювати, використовуючи малюнки. Як вихідний матеріал можна використовувати монологічний текст чи діалог. Якщо дати завдання «Перекажіть монолог від іншої особи» чи «Перекажіть діалог у формі монологу», то учень повинен заново структурувати текст. Конструкції трансформованих реплік обов'язково потрібно відпрацювати в попередніх вправах.

Мовленнєві (комунікативні) вправи граматичного спрямування. Мета таких вправ – формувати вміння у певному виді мовленнєвої діяльності: говорінні, слуханні, читанні, письмовому вираженні думок (уміння «включитися» в мовленнєвий акт, спонукати співрозмовника до висловлювання, здійснювати мовленнєвий вплив тощо). Ці вправи є необхідною ланкою у роботі з граматичним матеріалом, без них граматичні навички – недосконалі.

У сучасних навчальних посібниках серед вправ цієї групи найчастіше використовуються *ситуативні вправи, рольові ігри і різноманітні вправи, побудовані на основі тексту і відеоматеріалу (кіноматеріалу).*

Ситуативні вправи. У ситуативних вправах висловлення учнів обумовлені конкретною задалегідь визначеною в інструкції до вправи ситуацією. Наприклад: «Домовтеся про те, коли ви підете до бібліотеки», «Домовтеся про те, як ви проведете канікули», «Уявіть собі, що ви відвідувач кав'ярні». Ці вправи досить легко співвіднести з уживанням певного граматичного матеріалу, особливо, якщо він введений і відпрацьований у тренувальних вправах на основі функціонально-семантичного принципу. Наприклад, конструкції, що виражають просторові відношення, часто зустрічаються у темах «Дім. Квартира», «Місто. Транспорт», «Подорож». Можна дати словесний опис ситуацій: «Ви умебльовуєте свою нову квартиру. Розкажіть, які меблі ви придбали і як розмістите їх у кімнатах». Ця ситуація дає можливість відпрацювати вживання конструкцій *ставити/поставити, вішати/повісити, класти/покласти* – куди?; *стояти, висіти, лежати* – де?

Комунікативні вправи можна будувати на основі **тексту, відеоряду, презентації, навчальної екскурсії**. Текст у цьому випадку є джерелом інформації, як зразок мовлення певної структури, форми і жанру, як модель породження мовленнєвого висловлювання чи спілкування (текст-діалог) і як спосіб керування навчальними діями учнів. Виконуючи вправи на основі тексту, учні оволодівають різними способами передачі інформації залежно від жанру тексту, комунікативного наміру, адресата висловлювання. Вони вчать згортати і розгортати інформацію (конспектування, реферування, аnotування тексту). Відеоматеріали, навчальні екскурсії створюють смислову основу для самостійної побудови висловлювання і участі в мовленнєвому спілкуванні. Приклади таких завдань:

1. Розкажіть про свою сім'ю.
2. Розкажіть про людину, яка залишила слід у вашому житті.
3. Розкажіть про улюблений фільм;
4. Розкажіть про книгу, яка вам дуже сподобалася.
5. Напишіть лист своєму другові.
6. Опишіть свої плани на літні канікули.
7. Підготуйте презентацію на обрану тему.

У роботі з текстом необхідно постійно звертати увагу на засоби зв'язку частин тексту і синтаксичну побудову діалогу. Малюнок чи серія малюнків може слугувати базою для написання оповідання-опису, оповідання-розповіді, міркування.

Рольові ігри. Рольові ігри – це найвищий рівень комунікативних вправ, які вирішують мовні, комунікативні та діяльнісні задачі. Мета комунікативних ігор – активізувати спільну мовленнєву діяльність учнів, вдосконалювати різноманітні мовленнєві навички та вміння, включаючи граматичні. Рольові ігри найбільш наближені до реального спілкування, вони дозволяють учням враховувати під час гри міжособистісні стосунки, обґрунтовувати точку зору, шукати шляхи мовленнєвого впливу на співрозмовника. Наприклад:

1. Гра «Угадайте, куди я поїду влітку».
2. Гра «Збираємо валізу»: складають в умовну валізу речі і коментують:
Я кладу в валізу ____ для ____.
3. Гра «В кафе» (назва може бути й іншою – залежно від лексичної теми і вивченої комунікативної ситуації): офіціант запитує: «Що Вам подобається?» або «Що Ви обираєте?». Учень відповідає: «Мені подобається тістечко».
4. Гра «Скажи, що я роблю?» (формування навички вживання дієслів у теперішньому часі).

Студенти розбиваються на пари. Один з гравців зображає дію. Інший озвучує цю дію в теперішньому часі, використовуючи вивчені дієслова.

5. Гра «Що вчора робив студент?» (формування навички вживання дієслів у минулому часі). На малюнку зображено парк, де студент: робить зарядку, кидає баскетбольний м'яч у корзину, сидить на лавці, йде по доріжці, читає книгу, розмовляє з викладачем і т.д. Необхідно правильно утворити всі форми минулого часу.

6. Гра «Кому що належить?» (формування навички вживання іменників у називному і давальному відмінках). У комп'ютерному варіанті або на малюнку зображено студента і студентку. Їх оточують різноманітні предмети: книги, рюкзак, туфлі, черевики, заколка. Кожен з гравців повинен якомога швидше записати в зошит синтаксичну конструкцію з предметами, які він побачив.

7. Гра «Які вони?» (тренування граматичного оформлення словосполучень прикметника з іменником). Треба описати зображені на малюнку предмети, використовуючи прикметники. Завдання на швидкість виконання.

8. Гра «Де і куди?» (вживання іменників у місцевому і знахідному відмінках). Розглядаючи малюнок з предметами, розташованими у різних площинах, використовуючи слова *стояти – ставити, поставити; лежати – класти, покласти; висіти – вішати, повісити*, студенти повинні записати свої речення. Перемагає той, хто припустився найменше помилок.

Виконуючи комунікативні вправи необхідно пам'ятати про їхню граматичну спрямованість, тобто підбирати тексти та ситуації, насичені потрібним матеріалом.

Висновки. Описана система граматичних вправ дає позитивний ефект у навчанні української мови як іноземної саме як система, а не фрагментарно, окремими видами вправ. Провідна ідея цієї системи вправ – виконання навчально-мовленнєвих дій, що включають сприйняття і первинне осмислення нового матеріалу, тренувальні вправи і мовленнєве застосування вивченого матеріалу. Головною вимогою до таких вправ є те, що вони повинні базуватися на вже засвоєному лексичному матеріалі. Для контролю сформованості граматичних навичок використовують граматичні вправи і тестові завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонів О. Типологія тестів для навчання української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2016. Вип. 12. С. 152–158.
2. Дерба С. Методи і прийоми проведення практичних занять з української мови для іноземних студентів (різних національностей). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 35. Том 2. С. 124–129.
3. Кочан І. Ще раз про комунікативний метод. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2022. Вип. 16. С. 3–10.
4. Крючкова Л.С., Мощинская Н.В. Практическая методика обучения русскому языку как иностранному: учебное пособие для начинающего преподавателя, для студентов-филологов и лингвистов, специализирующихся по РКИ. Москва: Флинта: Наука, 2009. 480 с.
5. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. Москва: Смысл, 1999. 288 с.
6. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б. та ін.; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
7. Соколова С.В. Методика формування граматичної компетенції з української мови як іноземної: навчально-методичний посібник. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. 122 с.

REFERENCES

1. Antoniv O. Typologiya testiv dlya navchannya ukrayins'koyi movy yak inozemnoyi [Typology of tests for teaching Ukrainian as a foreign language]. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language*, 2016, Issue 12, pp. 152–158 [in Ukrainian].
2. Derba S. Metody i pryjomy provedennya praktychnyh zanyat' z ukrayins'koyi movy dlya inozemnyh studentiv (riznyh nacional'nostej) [Methods and techniques of conducting practical classes in the Ukrainian language for foreign students (of different nationalities)]. *Current issues of humanitarian sciences: interuniversity collection of scientific works of young scientists of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University*, 2021, Issue 35, Vol 2, pp. 124–129 [in Ukrainian].
3. Kochan I. Sheche raz pro komunikatyvnyj metod [Once again about the communicative method]. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language*, 2022, Issue 16, pp. 3–10 [in Ukrainian].
4. Kryuchkova L.S., Moshchinskaya N.V. Prakticheskaya metodika obucheniya russkomu yazyku kak inostrannomu: uchebnoye posobiye dlya nachinayushchego prepodavatela, dlya studentov-filologov i lingvistov, specializiruyushchikhsya po RKI [Practical methods of teaching Russian as a foreign language: a textbook for a novice teacher, for students of philology and linguists specializing in RFL], Moscow: Flinta: Nauka, 2009, 480 p. [in Russian].
5. Leontyev A.A. Osnovy psikhoinvestiki [Fundamentals of Psycholinguistics], Moscow: Smysl, 1999, 288 p. [in Russian].

6. *Metodyka navchannya inozemnykh mov i kultur: teoriya i praktyka: pidruchnyk dlya studentiv klasychnykh, pedagogichnykh i linyvistychnykh universytetiv* [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice: a textbook for students. classical, pedagogical and linguistic universities] / Bigych O. B. et al.; ed. S.Yu. Nikolayeva, Kyiv: Lenvit, 2013, 590 p. [in Ukrainian].

7. Sokolova S.V. *Metodyka phormuvannya gramatychnoyi kompetencyi z ukrayins'koyi movy jak inozemnoyi: navchal'no-metodychnyj posibnyk* [Methodology for the formation of grammatical competence in the Ukrainian language as a foreign language: educational and methodological manual], Kyiv: Department of the NPU named after M.P. Drahomanova, 2011, 122 p. [in Ukrainian].